

Archeologienota

Programma van maatregelen

TIELT STEENSTRAAT KORTRIJKSTRAAT (prov. West-Vlaanderen)

Auteurs: Birgit LEENKNEGT, Jeroen
VERMEERSCH

Projectcode: 2018K240

- **Administratieve gegevens**

- ➔ Erkende archeoloog rechtspersoon: Monument Vandekerckhove nv, Oostrozebekestraat 54, 8770 Ingelmunster, OE/ERK/Archeoloog/2015/00031
- ➔ Locatiegegevens: Tielt Steenstraat Kortrijkstraat (zie plan in bijlage 2 en 3 bij het verslag van resultaten bureauonderzoek)
- ➔ Kadastergegevens: Tielt, afdeling 1, sectie K, percelen: 64x, 64y, 64a2, 64b2, 64z (zie plan in bijlage 3 bij het verslag van resultaten bureauonderzoek)

- **Aanleiding vooronderzoek**

- ➔ zie het verslag van resultaten bureauonderzoek

- **Resultaten vooronderzoek zonder ingreep in de bodem**

- ➔ zie het verslag van resultaten bureauonderzoek

- **Gemotiveerd advies**

Het projectgebied heeft een grootte van ca. 728m² en is voor het grootste deel bebouwd. De rest van het projectgebied is verhard en/of bebouwd met groen/bomen. Het projectgebied bevindt zich in de historische stadskern van Tielt, ongeveer centraal in het huidige centrum.

Het gebied bevindt zich ongeveer centraal op de *cuesta* van Tielt. De dichtste waterloop bij het projectgebied is de Poekebeek, op ca. 900m ten noorden van het projectgebied. De potentiële bodemerosiekaart en de bodemkaart bieden geen aanvullende info voor het projectgebied. Wellicht kan naar analogie met de verdere omgeving (lichte) zandleem aangetroffen worden.

In het projectgebied zelf is nog geen archeologisch onderzoek voltrokken. Het projectgebied situeert zich wel binnen de archeologische zone van Tielt. De afbakening van deze archeologische zone is gebaseerd op relevante middeleeuwse elementen. Veel onderzoek is nog niet uitgevoerd in de zone. Bij het wel reeds uitgevoerde archeologisch onderzoek werd plaatselijk een Gallo-Romeinse weg en elders scherven vastgesteld. Ook werd een ophooglaag aangetroffen.

De oudste geconsulteerde kaart is van Sanderus (ca. 1640). Het projectgebied is er als weiland in Tielt-buiten te situeren. Kaarten uit de 2de helft van de 18de eeuw tonen deels bebouwing in het projectgebied, en dit tot vandaag. Het gaat om verschillende bebouwing doorheen de eeuwen. Mogelijk stonden tot 1925 paardenstallen en een koer voor koetsen in het projectgebied. Mogelijk stonden deze gebouwen aan de andere kant van de Steenstraat.

Wellicht is op heden geen onderkeldering van de gebouwstructuren in het projectgebied aanwezig.

De reeds uitgevoerde archeologische onderzoeken zijn uitgevoerd in het vroegmoderne centrum, in tegenstelling tot de ligging van het projectgebied. Gezien in de buurt van het projectgebied nog niet veel onderzocht is en gezien er nog geen archeologisch terreinwerk is uitgevoerd op gronden uit de archeologische zone van Tielt die in/tot de 17de eeuw nog onbebouwd waren, stijgt het potentieel van het projectgebied.

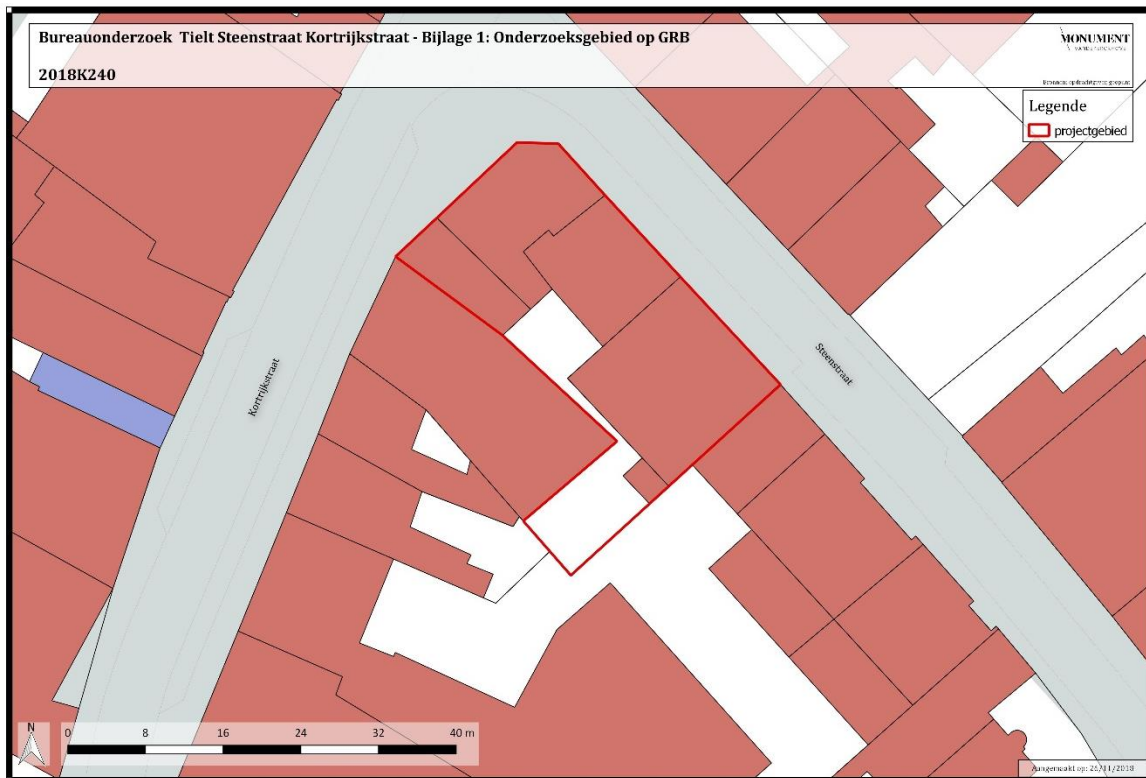
De ligging van het projectgebied, op de *cuesta* van Teilt, is interessant voor bewoning. Vondstenmateriaal heeft aangetoond dat die streek reeds in de prehistorie bewoond was. Aan het projectgebied kan een verwachting gekoppeld worden van de steentijd, metaaltijden, Romeinse tijd, middeleeuwen, vroegmoderne tijd en nieuwe tijd.

Het projectgebied heeft een grootte van ca. 728m². Bij de geplande werken worden de huidige structuren uit- en afgebroken. Daarna wordt een onderkelderd gebouwblok met verschillende commerciële ruimtes en appartementen verwezenlijkt. De geplande werken gaan gepaard met een bodemverstoring van ca. 375cm onder het bestaande vloerpeil van het gelijkvloers, plaatselijk ter hoogte van de liftkoker, is dit ca. 560cm. Hierbij dient nog een bijkomende buffer gerekend om bvb. compactie van grond door overrijdende machines en werfinrichting mee in rekening te brengen. Er kan geconcludeerd dat de geplande werken over de volledige oppervlakte van het projectgebied een grote bodemverstoring teweeg brengen.

De archeologische verwachting en potentiële kenniswinst, in combinatie met de ingrepen van de geplande werken, maken dat er voor het projectgebied een verder vooronderzoek noodzakelijk is. Gezien de aanwezigheid van gebouwstructuren en verhardingen op het projectgebied is het pas mogelijk om het vooronderzoek uit te voeren na de afbraak van deze structuren en verhardingen, m.a.w. vooronderzoek in een uitgesteld traject.

- **Planafbakening**

De totale site heeft een oppervlakte van ongeveer 728m² en dient volledig onderzocht te worden door middel van proefsleuvenonderzoek (zie Figuur 1 en bijlage 1).

Figuur 1: Aanduiding van het onderzoeksgebied = projectgebied op GRB (bron: geopunt.be) (bijlage 3).

- **Vraagstelling**

Het doel van het onderzoek is om te achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de ontwikkeling van het projectgebied. Hieronder worden de specifieke (niet limitatieve) onderzoeksvragen per methode weergegeven. Elke onderzoeksmethode is succesvol beëindigd wanneer haar vraagstellingen succesvol kunnen worden beantwoord. Zolang niet alle onderzoeksvragen succesvol kunnen worden beantwoord, dient men over te gaan op de volgende onderzoeksmethode zoals besproken in hoofdstuk 2.5. van het verslag van resultaten.

- **Proefsleuven/proefputten:**

- Zijn er archeologische sporen aanwezig?
- Zijn er archeologische sporen in de ondergrond aanwezig die gelinkt kunnen worden aan de huidige kennis van de historische kaarten?
- Welke is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten?
- Welke is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
- Hoeveel archeologische niveaus kunnen onderscheiden worden? Hoe diep bevindt de ongestoorde moederbodem zich?

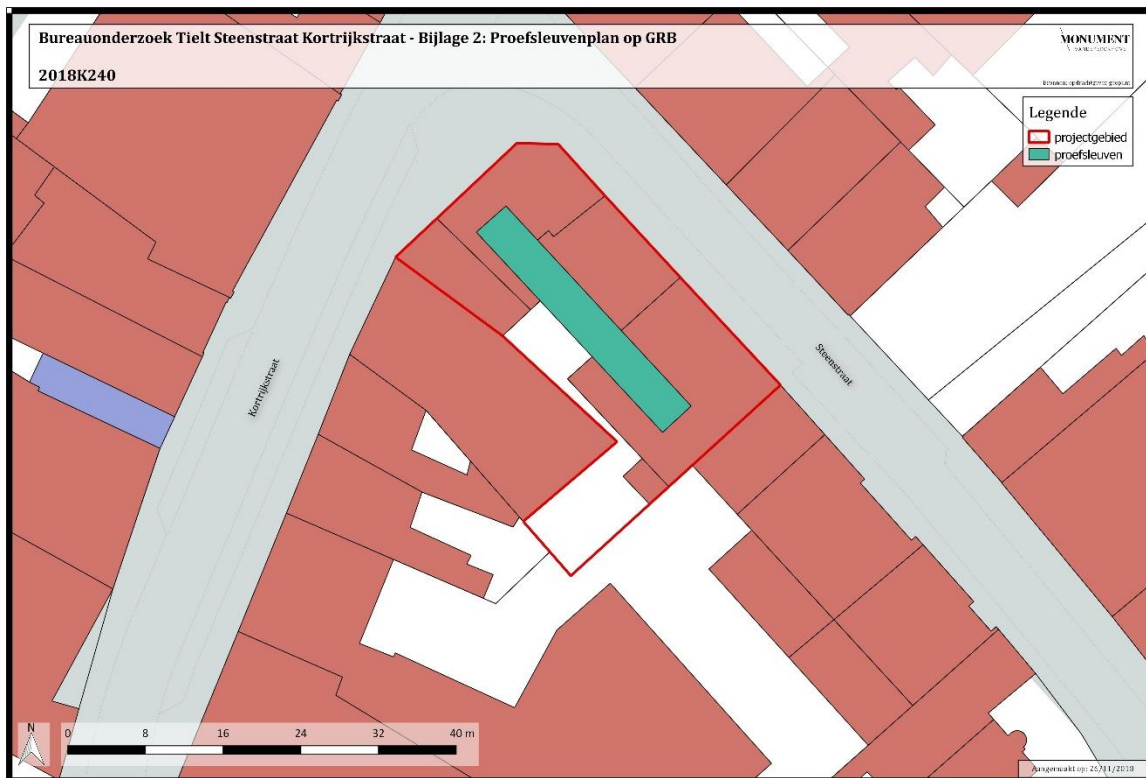
- Is er een archeologische site aanwezig binnen het projectgebied?
- Welke zijn de verder te nemen maatregelen i.f.v. de geplande werken?
- **Verkennde archeologische boringen in functie van steentijd artefactensites:**
 - Zijn er mobiele (prehistorische) artefacten aanwezig? Zoja, uit welke periode stammen deze?
 - Zijn er andere indicatoren (houtscool, aardewerk, al dan niet verbrand bot, verkoolde zaden en vruchten, ...) die kunnen wijzen op de aanwezigheid van een steentijdsite? Zo ja, om welke indicatoren gaat het?
 - Is er sprake van concentraties aan mobiele artefacten? Is het mogelijk deze af te bakenen?
 - Met welke bodemhorizont(en) worden de indicatoren geassocieerd?
 - Is er sprake van de aanwezigheid van één of meerdere prehistorische sites? Zoja, welke is de bewaringstoestand van deze sites?
 - Kan worden uitgesloten dat er voor de periodes volgend op de prehistorie een archeologische site aanwezig is binnen het projectgebied?
- **Waarderende archeologische boringen/proefputten in functie van steentijd artefactensites:**
 - Zijn er indicatoren op een steentijdsite aanwezig?
 - Zoja, uit welke periode stammen deze?
 - Wat is hun bewaringstoestand?
 - Is er sprake van concentraties met een densiteit aan indicatoren die wijzen op een steentijdsite? Is het mogelijk deze af te bakenen?
 - Met welke bodemhorizont(en) worden de mobiele artefacten geassocieerd?
 - Is er sprake van de aanwezigheid van één of meerdere prehistorische sites?
 - Zoja, welke is de bewaringstoestand van deze sites?
 - Wat is de relatie tussen deze site(s) en het landschap?
 - Kan worden uitgesloten dat er voor de periodes volgend op de prehistorie een archeologische site aanwezig is binnen het projectgebied?
 - Zoja, uit welke periode stammen deze?
 - Welke maatregelen dienen er genomen te worden in functie van de geplande werken?
- **Plan van aanpak**
- **Proefsleuvenonderzoek**

Om duidelijkheid te hebben over de bodemopbouw en de aan- of afwezigheid van een archeologische site binnen het projectgebied, en tevens de aard ervan te bepalen, is het noodzakelijk proefsleuven te trekken.

Het proefsleuvenonderzoek kan pas uitgevoerd worden wanneer de gebouwstructuren op het terrein gesloopt/verwijderd zijn. Enkel de bovengrondse structuren mogen verwijderd worden. De afbraak onder het maaiveld gebeurt onder begeleiding van een archeoloog. Ook de bomen dienen gerooid te worden, echter de stronk van de boom dient nog in de grond bewaard te blijven.

Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied, dient gemaakt van de inplanting van een parallelle ononderbroken proefsleuven over de volledige lengte van het projectgebied. Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. Aangezien aannemelijk is dat de verschillende bouwfases van zeker het einde van de 18de eeuw tot vandaag puinpakketten in het projectgebied hebben veroorzaakt, is het nuttig om de sleuven breder te maken dan de standaard 1,8-2m. Er wordt gewerkt in een getrapt systeem waarbij de aanzetbreedte van de sleuf 4m bedraagt. De sleuf is bij voorkeur noordwest-zuidoost georiënteerd. Op die manier is er het meeste kans om sporen van oude landelijke gebouwen die in de metaaltijden, Romeinse periode en middeleeuwen hoofdzakelijk noordoost-zuidwest zijn georiënteerd, aan te snijden. Per sleuf en minstens om de 50m wordt machinaal een profielput aangelegd, op een dermate manier dat er een geschrinkt patroon ontstaat en men in feite om de 25m een zicht heeft op de bodemopbouw van het onderzoeksterrein.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (vb. brandrestengraven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

Figuur 2: Proefsleuvenonderzoek geprojecteerd op GRB (bron: geopunt.be) (bijlage 2).

○ **Verkennde archeologische boringen¹**

Wanneer op basis van het sleuvenonderzoek bepaalde zones kunnen worden afgebakend met vuursteen of een afgedekte bodems waarbinnen een steentijdsite kan worden verwacht, dient dit verder onderzocht zodoende de aan- of afwezigheid van steentijdsites te kunnen vaststellen. Hiertoe wordt op de potentieel geschikte zones een verkennend archeologisch booronderzoek uitgevoerd. Het boren gebeurt met een Edelmanboor met een diameter van 15cm in een verspringend gelijkbenig driehoeksgrid van 10 op 12m. Registratie van de bodemopbouw gebeurt zoals bij het landschappelijk booronderzoek.

De opgeboorde boorstalen worden nat gezeefd op maaswijdte 1mm en door een steentijdspecialist onderzocht op archeologische indicatoren die kunnen wijzen op een steentijdartefactensite zoals lithisch materiaal, handgevormd aardewerk, houtskool, verbrand bot, verbrande/verkoolde macroresten van zaden en vruchten (zoals hazelnootdoppen). Een positief boorpunt wordt bepaald door de aanwezigheid van minstens één lithisch artefact. Dit is namelijk de enige directe indicatie (met uitzondering van verkoolde hazelnootschelpen; zie verder) voor een aanwezige steentijdsite. Macroresten en bot zijn indirecte indicatoren voor de aanwezigheid van een steentijdsite, zeker als er niet verbrand/verkoold zijn. Dit wil zeggen dat de boorlocaties met dergelijke resten (macro en bot) pas een goede indicatie

¹ https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/methoden_en_technieken/terreinevaluatie/booronderzoek (geraadpleegd op 2/9/2016)

geven voor steentijd wanneer er ook een lithisch artefact bij is aangeboord. Een uitzondering hierop zijn verkoolde hazelnootschelpen. Deze zijn tijdens het mesolithicum intensief ontgonnen en kan dus als een directe indicatie voor steentijd worden beschouwd. Bij een positief boorpunt wordt geadviseerd om in deze zone van de boorlocatie waarderende archeologische boringen uit te zetten.

Een exact boorplan kan pas opgesteld worden na uitvoering van het landschappelijk booronderzoek.

- **Waarderende archeologische boringen/proefputten in functie van steentijd artefactensites²**

Wanneer op basis van het verkennend archeologisch booronderzoek bepaalde zones kunnen worden afgebakend met een aanwezigheid van indicatoren die kunnen wijzen op een steentijdsite, dient dit verder onderzocht zodoende de prehistorische site verder te kunnen waarden. Bij grote zones met een goed bewaard bodemprofiel kan het best het boorgrid verdicht worden (5x6m), met een min. diameter van 12cm. Indien dit verdichte boorgrid bij de waarderende archeologische boringen meerdere positieve boorpunten (zie zelfde indicatoren als bij verkennende archeologische boringen) oplevert en een steentijdartefactensite af te bakenen is, wordt overgegaan op het uitzetten van proefputten. Bij uitgraven wordt de teelaarde apart ingezameld en wordt gewerkt met zeefvakken van 0,5x0,5m. Op die manier kunnen de resultaten van het vooronderzoek meegenomen worden bij een eventueel vervolgonderzoek. In het vlak aanwezige sporen worden geregistreerd en de vulling wordt apart ingezameld. De profielputten worden verdiept tot in het steriel zand waarbij om de 10cm een nieuw vlak wordt aangelegd. Per eenheid (put, kwadrant, niveau, spoor) wordt de ingezamelde grond nat gezeefd op maaswijdte 1mm en na het drogen door een vuursteenspecialist geanalyseerd. Na afloop van het veldwerk wordt per proefput minimaal 1 profiel gedocumenteerd door een bodemkundige.

Een exact boor- en/of proefputtenplan kan pas opgesteld worden na uitvoering van de verkennende archeologische boringen.

Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling kan beantwoord worden. Het gefundeerd kunnen beantwoorden van de vraagstelling is dus het evaluatiecriterium aan de hand waarvan de erkende archeoloog zal bepalen of het onderzoeksdoel succesvol bereikt is. Op basis van de resultaten van het vooronderzoek en de resultaten van het bureauonderzoek wordt een programma van maatregelen opgesteld.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hierboven beschreven methodes dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. De

² https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/methoden_en_technieken/terreinevaluatie/booronderzoek (geraadpleegd op 2/9/2016)

diverse fases van vooronderzoek moeten niet uitgevoerd worden indien de geplande bouwwerken, waarvoor deze archeologienota wordt opgesteld, niet zullen worden uitgevoerd. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling kan beantwoord worden. Het gefundeerd kunnen beantwoorden van de vraagstelling is dus het evaluatiecriterium aan de hand waarvan de erkende archeoloog zal bepalen of het onderzoeksdoel succesvol bereikt is.

Gezien het projectgebied op heden bijna volledig bebouwd is, wordt het vooronderzoek in een uitgesteld traject geadviseerd.

Het archeologisch ensemble zal gedurende en na het afronden van het onderzoek bewaard worden bij Monument Vandekerckhove nv, Oostrozebekestraat, 8770 Ingelmunster. Na afronding en oplevering van de rapportage wordt het ensemble definitief bewaard bij de bouwheer. Bewaring gebeurt conform de bepalingen in de Code Van Goede Praktijk (hoofdstuk 30.2).

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hierboven beschreven methodes dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. De diverse fases van vooronderzoek moeten niet uitgevoerd worden indien de geplande bouwwerken, waarvoor deze archeologienota wordt opgesteld, niet zullen worden uitgevoerd. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling kan beantwoord worden. Het gefundeerd kunnen beantwoorden van de vraagstelling is dus het evaluatiecriterium aan de hand waarvan de erkende archeoloog zal bepalen of het onderzoeksdoel succesvol bereikt is.

- **Gewenste competenties**

- ➔ In het kader van het proefsleuvenonderzoek dient het team te bestaan uit minstens 2 archeologen waarbij minstens één van de uitvoerende archeologen ten minste 220 werkdagen veldervaring heeft met onderzoek in stadscontext. De tweede heeft minstens 100 werkdagen ervaring in landelijke context. Ten minste één archeoloog heeft aantoonbare ervaring met terreinwerk op de *cuesta* van Tielt.
- ➔ Gedurende het veldwerk is een assistent-aardkundige op afroep beschikbaar.
- ➔ Bij het uitvoeren van verkennende archeologische boringen dient de uitvoerende archeoloog voldoende ervaring te hebben in verkennend archeologisch booronderzoek
- ➔ Indien na de verkennende boringen wordt overgegaan op een waarden booronderzoek, dient de archeoloog voldoende ervaring te hebben in waarderend archeologisch booronderzoek.
- ➔ De boorstalen van de verkennende en waarderende archeologische booronderzoeken dienen door een steentijdspecialist onderzocht te worden.

- **Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk**

Het onderzochte oppervlak bij het vooronderzoek kan afwijken van de standaard aangehouden 10% opengelegd door sleuven en 2,5% door middel van volgsleuven, dwarssleuven of kijkvensters, waarbij in totaal 12,5% van de totale grootte van het terrein wordt onderzocht. Gezien het projectgebied zich in een stadcontext situeert, is het aanvaardbaar dat de dekkinggraad van het archeologisch vooronderzoek minder dan in totaal 12,5% bedraagt.

Bureauonderzoek Tielt Steenstraat Kortrijkstraat - Bijlage 1: Onderzoeksgebied op GRB

2018K240

MONUMENT
VANDEKERCKHOVE

Bronnen: opdrachtgever, geopunt

Legende
 projectgebied

Kortrijkstraat

Steenstraat

0 8 16 24 32 40 m

Aangemaakt op: 26/11/2018

Bureauonderzoek Tielt Steenstraat Kortrijkstraat - Bijlage 2: Proefsleuvenplan op GRB

2018K240

MONUMENT
VANDEKERCKHOVE

Bronnen: opdrachtgever, geopunt

Legende

- projectgebied
- proefsleuven

Kortrijkstraat

Steenstraat

0 8 16 24 32 40 m

Aangemaakt op: 26/11/2018